

Міністерство освіти і науки України

Державна наукова установа
«Інститут освітньої аналітики»

ГАРМОНІЗАЦІЯ ОСВІТНІХ ПОКАЗНИКІВ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ ПРАКТИКАМИ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ТА НАПРЯМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ

2026

НАУКОВИЙ КОЛЕКТИВ АВТОРІВ

Кир'янов А.В., заступник директора з науково-проектної роботи та ІТ;

Белінська Г. В., завідувач сектору аналізу освітнього фінансування відділу освітньої статистики і аналітики, канд. екон. наук, старш. наук. співроб.;

Леснікова М. В., завідувач сектору професійної освіти відділу освітньої статистики і аналітики, канд. екон. наук, старш. наук. співроб.;

Денисюк О. Я., заступник начальника відділу освітньої статистики і аналітики.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
1. Система збору та формування даних у сфері професійної освіти України	7
2. Порівняння законодавчих підходів України та Європейського Союзу у сфері статистики професійної освіти.....	15
3. Методологічні відмінності статистичного обліку професійної освіти в Україні та країнах ЄС.....	26
4. Напрями гармонізації системи освітніх показників професійної освіти з європейськими стандартами.....	32
5. Пропозиції до наказу МОН про затвердження наборів даних у сфері професійної освіти.....	38
ВИСНОВКИ.....	41

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Держстат	Державна служба статистики України
ДНУ «ІОА»	ДНУ «Інститут освітньої аналітики»
Євростат (Eurostat)	Статистичне управління Європейського Союзу (European Statistical Office)
ЄДЕБО	Єдина державна електронна база з питань освіти
ЄС (EU)	Європейський союз (European Union)
ЄСС (ESS)	Європейська система статистики (European Statistical System)
ЄСОС (ESES)	Європейська система освітньої статистики (European System of Education Statistics)
МОН	Міністерство освіти і науки України
МСКО (ISCED)	Міжнародна стандартна класифікація освіти (International Standard Classification of Education)
МСКП (ISCO)	Міжнародна стандартна класифікація професій (International Standard Classification of Occupations)
ОЕСР (OECD)	Організація економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Co-operation and Development)
ПО	Професійна освіта
ПАК «АІКОМ»	Програмно-апаратний комплекс «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту»
ЮНЕСКО (UNESCO)	Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури)
NUTS	Nomenclature of Territorial Units for Statistics (Номенклатура територіальних одиниць для статистики)
UIS	UNESCO Institute for Statistics (Статистичний інститут ЮНЕСКО)

ВСТУП

Аналітична записка виконана в межах підготовки Науково-дослідної роботи «Комплексне наукове дослідження з гармонізації освітньої адміністративної та статистичної звітності в Україні зі стандартами ЄС: методологія, інструментарій, імплементація» відповідно до Договору з Міністерством освіти і науки України від 10.10.2025 № БФ/ С23–2025.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю модернізації системи освітньої адміністративної та статистичної звітності у сфері професійної освіти України відповідно до сучасних європейських підходів до формування та використання освітніх даних. В умовах євроінтеграції, післявоєнного відновлення економіки та зростання потреби у кваліфікованих робітничих кадрах професійна освіта набуває стратегічного значення як інструмент розвитку людського капіталу та забезпечення потреб ринку праці.

Водночас чинна система статистичного обліку у сфері професійної освіти значною мірою ґрунтується на формах державної статистичної звітності, затверджених ще на початку 2000-х років. Попри їх важливу роль у забезпеченні системності збору інформації, на сьогодні такі форми дедалі більше демонструють методологічні та технологічні обмеження. Їх структура орієнтована переважно на агрегований облік діяльності закладів освіти та не повною мірою враховує сучасні потреби управління даними, цифровізації, міжнародної порівнюваності показників і аналізу взаємозв'язку освіти з ринком праці.

Особливістю організації збору даних у сфері професійної освіти є те, що галузева статистична та адміністративна звітність формується Міністерством освіти і науки України за аналітичної та організаційної підтримки ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Саме ця система забезпечує накопичення основних даних щодо мережі закладів, контингенту здобувачів освіти, кадрового забезпечення та окремих фінансових показників. Водночас розвиток цифрових реєстрів і інформаційних систем створює передумови для поступового переходу від традиційної формоорієнтованої моделі до інтегрованої системи освітніх даних.

Додатковим викликом залишається недостатня гармонізація національної системи показників із міжнародними класифікаціями та методологіями, зокрема щодо деталізації даних, обліку освітніх траєкторій, характеристик педагогічного персоналу, участі дорослого населення у професійному навчанні та показників взаємодії з ринком праці. Це обмежує можливості міжнародних порівнянь та використання освітньої статистики для формування доказової державної політики.

У цьому контексті актуалізується потреба у розробленні методичних підходів до гармонізації системи освітніх показників і модернізації інструментарію збору адміністративних даних у сфері професійної освіти відповідно до європейських практик і сучасної логіки управління освітніми даними.

Аналітична записка насамперед спрямована на комплексний аналіз методологічних підходів до формування освітніх даних у сфері професійної освіти. Метою аналітичної записки є наукове обґрунтування напрямів гармонізації системи освітніх показників адміністративної звітності України з європейськими практиками

у сфері професійної освіти шляхом виявлення методологічних розривів, інституційних бар'єрів та потенційних механізмів адаптації національної системи освітньої статистики до міжнародних стандартів.

Водночас результати, представлені в цій аналітичній записці, мають не лише теоретико-методологічне значення, але й формують наукову основу для наступного етапу роботи – розроблення практичних рекомендацій щодо формування удосконалених наборів даних у сфері професійної освіти. Ідеться не лише про оновлення окремих показників чи форм звітності, а про створення цілісної системи гармонізованих освітніх даних, узгоджених із міжнародними класифікаціями, підходами та принципами організації освітньої статистики ЄС. Реалізація таких підходів сприятиме підвищенню якості, деталізації та аналітичної цінності даних, забезпечить їх міжнародну порівнюваність, сумісність із даними Eurostat, а також створить передумови для інтеграції України до європейського інформаційно-аналітичного простору у сфері освіти. Водночас це дозволить посилити доказовий характер державної політики, розширити можливості стратегічного планування розвитку професійної освіти та забезпечити практичну імплементацію результатів дослідження в національну систему освітнього управління.

1. Система збору та формування даних у сфері професійної освіти України

Організаційний механізм збору статистичних в сфері професійної освіти (*далі – ПО*) даних має ієрархічно-мережеву структуру, що забезпечує узгодженість дій на всіх рівнях. Первинний збір даних здійснюють заклади ПО, які формують звітність про здобувачів, персонал, результати навчання, матеріально-технічну базу та працевлаштування випускників. МОН України за підтримки ДНУ «ІОА» проводить аналітичну обробку, перевірку якості й інтеграцію даних в інформаційні системи. Держстат України здійснює узагальнення, верифікацію та публікацію офіційних даних. Такий механізм забезпечує системність, достовірність і порівнянність показників, а також збільшує аналітичний потенціал освітньої статистики у сфері ПО.

На сьогодні до основних джерел статистичних та адміністративних даних щодо функціонування системи ПО в Україні доцільно віднести чотири базові групи, як-от:

- 1) галузева статистична звітність та адміністративні дані, що збираються й узагальнюються МОН;
- 2) офіційна державна статистична інформація, що формується та публікується Держстатом;
- 3) міжнародні порівняльні індикатори й моніторингові результати Європейського фонду освіти (ETF), зокрема в межах Туринського процесу;
- 4) адміністративні дані та агреговану статистичну інформацію ЄДЕБО.

Розглянемо кожну з цих груп докладніше.

Статистична звітність, що збирається Міністерством освіти і науки України

Нормативне оформлення системи статистичної звітності у сфері професійної освіти в її сучасному вигляді було здійснено у 2000 році. Базовими документами стали накази Державний комітет статистики України та Міністерство освіти і науки України «Про затвердження форм державної статистичної звітності з питань професійно-технічної освіти та інструкцій щодо їх заповнення» від 03.08.2000 № 259/364¹ та «Про затвердження форм державної статистичної звітності з питань професійно-технічної освіти та інструкції щодо їх заповнення» від 28.11.2000 № 380/560². Саме ці нормативні акти сформували основу функціонування системи державного статистичного спостереження у сфері професійної освіти на тривалий період.

У межах цієї нормативної моделі було запроваджено три основні форми державної статистичної звітності, які забезпечували системний збір інформації щодо функціонування закладів професійної освіти, контингенту здобувачів освіти та результатів діяльності закладів:

¹ Про затвердження форм державної статистичної звітності з питань професійно-технічної освіти та інструкцій щодо їх заповнення : наказ Державного комітету статистики України, Міністерства освіти і науки України від 03.08.2000 № 259/364. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0532-00#Text>.

² Про затвердження форм державної статистичної звітності з питань професійно-технічної освіти та інструкцій щодо їх заповнення : наказ Держкомстату України і Міністерства освіти і науки України від 28.11.2000 № 380/560. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en-sr/z0899-00#Text>.

- форма № 1 (профтех) — «Звіт професійно-технічного навчального закладу про підсумки роботи за відповідний навчальний рік» (річна), а також її зведений варіант;
- форма № 2 (профтех) — «Звіт професійно-технічного навчального закладу про приймання учнів та слухачів на 1 вересня відповідного року» (річна), а також зведена форма;
- форма № 3 (профтех) — «Звіт професійно-технічного навчального закладу про контингент учнів та слухачів за відповідний календарний рік» (річна), а також відповідна зведена форма.

Зазначені форми тривалий час виконували важливу функцію стандартизації та уніфікації державного статистичного спостереження у сфері професійної освіти. Вони забезпечували накопичення базових даних про мережу закладів, прийом здобувачів освіти, чисельність контингенту та результати діяльності системи.

Водночас у сучасних умовах цей інструментарій дедалі більше демонструє методологічні обмеження. Його структура була сформована в межах традиційної звітно-облікової моделі, орієнтованої переважно на агреговані дані на рівні закладу освіти. Такий підхід не повною мірою враховує сучасні інституційні трансформації у сфері професійної освіти, появу нових типів закладів, цифровізацію управлінських процесів, розвиток електронних реєстрів, а також потребу гармонізації національної статистики з міжнародними класифікаціями та підходами.

Окремою проблемою залишається обмежена інтеграція традиційної системи звітності з іншими державними інформаційними ресурсами. Історично система форм № 1–3 (профтех) функціонувала як відносно автономний механізм збору даних, що характеризувався низьким рівнем інтегрованості з іншими державними реєстрами та цифровими системами. У сучасних умовах це зумовлює необхідність переходу до більш інтегрованої моделі, заснованої на використанні адміністративних даних, електронних реєстрів та уніфікованих цифрових інструментів.

Відображенням такого переходу став наказ Державна служба статистики України «Про затвердження Змін до Методологічних положень державного статистичного спостереження «Мережа та діяльність закладів освіти», затверджених наказом Держстату від 07 січня 2025 року № 5» від 16.10.2025 № 184³, який передбачає введення оновленої методології з 1 січня 2026 року. Цей документ засвідчує перехід від вузькогалузевої системи звітності, побудованої навколо окремих форм, до ширшої інтегрованої моделі державного статистичного спостереження, у межах якої заклади професійної освіти розглядаються як складова єдиної системи освітньої статистики.

*Офіційна статистична інформація, що формується та оприлюднюється
Державною службою статистики України*

Державна служба статистики України традиційно залишається ключовим суб'єктом формування та оприлюднення офіційної статистичної інформації щодо

³ Про затвердження Змін до Методологічних положень державного статистичного спостереження «Мережа та діяльність закладів освіти», затверджених наказом Держстату від 07 січня 2025 року № 5 : наказ Державної служби статистики України від 16.10.2025 № 184. URL: <https://stat.gov.ua/uk/page-contents/nakaz-vid-16102025-no184>.

функціонування системи освіти, зокрема професійної (професійно-технічної) освіти. Починаючи з 1990-х років, Держстат публікував узагальнені статистичні дані про розвиток системи професійної освіти у форматі динамічних рядів, які охоплювали показники кількості закладів освіти, контингенту здобувачів освіти, обсягів прийому та випуску кваліфікованих робітників. Упродовж тривалого часу саме такі агреговані показники становили основу статистичного опису функціонування системи професійної освіти в офіційних статистичних публікаціях.

Водночас на сучасному етапі офіційна статистика у сфері освіти вже не обмежується публікацією традиційних статистичних рядів, сформованих на основі галузевих звітних форм. Після набрання чинності Законом України «Про офіційну статистику» від 16.08.2022 № 2524-IX⁴ нормативна модель виробництва статистичної інформації була суттєво оновлена. Закон закріпив сучасні принципи офіційної статистики та визначив адміністративні дані як повноцінне джерело офіційної статистичної інформації. Для сфери освіти це має принципове значення, оскільки значна частина освітніх показників формується не лише в межах спеціально організованих статистичних спостережень, а й на основі адміністративної звітності, реєстрів, електронних баз даних та відомчих інформаційних систем.

У попередніх редакціях методологічних документів Державна служба статистики України, зокрема в Методологічних положеннях зі статистики освіти⁵, зазначалося, що важливим джерелом формування узагальненої інформації про функціонування системи освіти є адміністративні дані Міністерство освіти і науки України. У сучасних умовах роль таких джерел суттєво посилюється, оскільки саме адміністративні дані поступово стають одним із центральних елементів статистичної архітектури у сфері освіти.

Важливим етапом модернізації освітньої статистики став перегляд методологічних засад державного статистичного спостереження щодо мережі та діяльності закладів освіти. Якщо в попередні роки діяли редакції методології, затверджені у 2022 році та оновлені у 2022–2023 роках, то наказом Державна служба статистики України від 07.01.2025 № 5 було затверджено нові Методологічні положення державного статистичного спостереження «Мережа та діяльність закладів освіти»⁶. У межах цієї моделі заклади професійної освіти вже розглядаються не як об'єкт окремої галузевої звітності, а як складова єдиного державного статистичного спостереження, метою якого є формування інформації про характеристики закладів освіти для аналізу стану освітньої системи, складання допоміжного (сателітного) рахунку освіти та забезпечення міжнародних порівнянь.

Таким чином, сучасний етап розвитку офіційної статистики у сфері професійної освіти характеризується переходом від традиційної моделі, побудованої навколо

⁴ Про офіційну статистику : Закон України від 16.08.2022 № 2524-IX. (чинний з 01.01.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2524-20#Text>.

⁵ Про затвердження Методологічних положень зі статистики освіти : наказ Держстат України від 09.11.2011 № 288. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0288832-11#Text>.

⁶ Про затвердження Змін до Методологічних положень державного статистичного спостереження «Мережа та діяльність закладів освіти», затверджених наказом Держстату від 07 січня 2025 року № 5 : наказ Державної служби статистики України від 16.10.2025 № 184. URL: <https://stat.gov.ua/uk/page-contents/nakaz-vid-16102025-no184>.

окремих галузевих форм звітності, до інтегрованої міжсекторальної системи, у якій посилюється роль адміністративних даних, розширюються можливості аналітичного використання інформації та зростає значення міжнародної зіставності статистичних показників.

Окремим напрямом офіційної статистики у сфері професійної освіти є формування показників фінансування освіти через допоміжний (сателітний) рахунок освіти в Україні. Його метою є формування міжнародно порівнянних показників витрат на освіту з розподілом за джерелами фінансування, організаціями, що фінансують освіту, постачальниками освітніх послуг та функціями освіти.

Складання сателітного рахунку освіти здійснюється відповідно до Методологічних положень щодо складання допоміжних (сателітних) рахунків освіти в Україні, затверджених наказом Державний комітет статистики України від 15.02.2010 № 57⁷, які й надалі залишаються чинною методологічною основою цього статистичного продукту.

Водночас сучасна джерельна база формування таких показників поступово розширюється. Якщо раніше вона значною мірою спиралася на адміністративні дані Міністерство освіти і науки України, то в новіших метаданих Державна служба статистики України серед основних джерел також визначено Державна казначейська служба України, а в окремих випадках — Державна податкова служба України. Це свідчить про поступовий перехід до більш комплексної моделі статистики фінансування освіти, інтегрованої з бюджетними та фіскальними даними.

Статистичні індикатори за результатами Туринського процесу

Важливим додатковим джерелом аналітичної та порівняльної інформації щодо функціонування системи професійної освіти в Україні є статистичні індикатори та аналітичні висновки, сформовані в межах Туринського процесу European Training Foundation (ETF)⁸. На відміну від національної адміністративної та державної статистичної звітності, Туринський процес виконує функцію міжнародного моніторингового інструменту, орієнтованого не лише на фіксацію поточного стану системи професійної освіти, а й на оцінювання структурних змін, результативності реформ та відповідності системи професійної освіти потребам ринку праці.

Туринський процес був започаткований у 2010 році як регулярний механізм огляду систем професійної освіти і навчання (VET) у країнах-партнерах European Training Foundation. Його методологія передбачає поєднання кількісних індикаторів, аналітичних оцінок та політичного діалогу, що дозволяє формувати комплексне бачення розвитку професійної освіти у міжнародному контексті. Україна бере участь у цьому процесі з моменту його започаткування і належить до країн, де Туринський процес використовується як один із ключових зовнішніх інструментів оцінювання розвитку професійної освіти.

У попередніх циклах Україна готувала національні звіти «Туринський процес Україна» за 2010, 2012 та 2014 роки, а у 2016 році відповідний огляд було

⁷ Методологічні положення щодо складання допоміжних (сателітних) рахунків освіти в Україні : наказ Державного комітету статистики України від 15.02.2010 № 57. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/sp/sp_06.pdf.

⁸ The Torino Process / European Training Foundation. URL: <https://www.etf.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/torino-process>.

реалізовано також на регіональному рівні. Це дало змогу аналізувати систему професійної освіти не лише як централізовану галузеву підсистему, а й як регіонально диференційований інститут, чутливий до змін на локальних ринках праці, демографічної ситуації, моделей фінансування та управлінської спроможності територій.

З методологічного погляду цінність Туринського процесу полягає в тому, що він використовує систему кількісних статистичних індикаторів, які дозволяють оцінювати професійну освіту в динаміці та в міжнародному порівнянні. У попередніх циклах застосовувався набір показників, розроблений European Training Foundation у співпраці з International Labour Organization та UNESCO. Ці індикатори охоплювали доступ до освіти, участь у навчанні, результативність, релевантність для ринку праці, фінансування та управління системою.

На відміну від національної галузевої звітності, яка переважно фіксує внутрішні характеристики системи (мережу закладів, контингент, прийом), Туринський процес трансформує ці дані у міжнародно порівнювані індикатори, придатні для оцінювання структурних реформ і відповідності європейським орієнтирам.

Особливого значення Туринський процес набув у сучасних умовах. Останній цикл оцінювання за 2022–2024 роки завершився підготовкою звіту «*Torino Process 2024: Ukraine*», оприлюдненого 25 лютого 2025 року⁹. У матеріалах European Training Foundation цей звіт визначається як інструмент системного моніторингу, доповнений окремим масивом monitoring data, що підкреслює його роль як джерела структурованих кількісних та аналітичних даних.

У 2025 році значення Туринського процесу для України суттєво розширилося, оскільки його аналітична рамка почала тісніше пов'язуватися з післявоєнним відновленням, розвитком людського капіталу та підготовкою до членства в European Union. У документах European Training Foundation реформи у сфері професійної освіти дедалі частіше розглядаються як складова ширшої політики відновлення та адаптації України до acquis ЄС.

Окремо посилюється зв'язок Туринського процесу з підготовкою України до впровадження ініціативи «Youth Guarantee». У межах цієї роботи професійна освіта розглядається як важливий інструмент підтримки молоді, зокрема осіб, які не навчаються, не працюють і не проходять професійної підготовки¹⁰. У березні 2025 року European Training Foundation організував спеціальний візит української делегації до Turin та Rome для підготовки до імплементації цього механізму¹¹.

Таким чином, у сучасних умовах статистичні індикатори Туринського процесу доцільно розглядати не як допоміжний інструмент, а як самостійний аналітичний механізм оцінювання системи професійної освіти. Вони забезпечують міжнародну зіставність даних, дозволяють аналізувати результативність системи та формують

⁹ Torino Process 2024: Ukraine / European Training Foundation. URL: <https://www.etf.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/trp-assessment-reports/ukraine-2024>.

¹⁰ Towards a Youth Guarantee in Ukraine. Strategic policy learning and expertise exchange / European Training Foundation. URL: <https://www.etf.europa.eu/en/news-and-events/events/towards-youth-guarantee-ukraine-strategic-policy-learning-and-expertise>.

¹¹ PRESS RELEASE – EU and ETF support to young people in Ukraine: Towards a Youth Guarantee / European Training Foundation. URL: <https://www.etf.europa.eu/en/news-and-events/press/press-release-eu-and-etf-support-young-people-ukraine-towards-youth-guarantee>.

доказову базу для подальших реформ у сфері професійної освіти відповідно до європейських підходів.

Статистична інформація ЄДЕБО та цифровізація збору даних у сфері професійної освіти

ЄДЕБО є одним із ключових елементів сучасної інфраструктури збору та обробки даних у сфері професійної освіти. Система функціонує як автоматизована платформа для накопичення, обробки, зберігання та захисту інформації про заклади освіти України, включаючи персональні дані здобувачів освіти. Водночас вона забезпечує інформаційний супровід вступних кампаній, підготовку статистичної звітності та формування документів про освіту.

На сучасному етапі, в умовах реформування професійної освіти та розширення електронного адміністрування, роль ЄДЕБО суттєво посилилася. Система активно використовується закладами професійної освіти, які не мають статусу закладів вищої освіти, зокрема професійно-технічними ліцеями, професійними училищами та центрами професійної освіти дорослих. Саме ця категорія закладів формує основний масив статистичних даних щодо контингенту здобувачів освіти, прийому, випуску та інших базових показників функціонування системи.

Станом на сьогодні до ЄДЕБО підключено понад 3 тисячі закладів освіти та освітніх структур, серед яких структурні підрозділи закладів професійної освіти, центральні органи управління освітою, усі обласні департаменти (управління) освіти і науки, а також понад 50 районних і міських органів управління освітою. Це забезпечує масштабне охоплення системи професійної освіти єдиною цифровою інфраструктурою.

Одним із важливих напрямів використання ЄДЕБО є автоматизоване формування статистичної звітності, зокрема за формою № 2 (профтех). Крім того, з 2015 року заклади професійної освіти використовують систему для оформлення замовлень на виготовлення документів про освіту державного зразка відповідно до чинного порядку видачі документів про професійну освіту¹². У межах системи також ведеться облік руху бланків документів про освіту, що дозволяє централізовано контролювати їх використання та забезпечувати достовірність документації.

Загалом сучасна система збору статистичних даних у сфері професійної освіти функціонує як багаторівнева модель, що охоплює всі етапи формування інформації — від створення первинних даних у закладах освіти до виробництва офіційної державної статистики.

На первинному рівні ключову роль відіграють заклади професійної освіти, які формують адміністративні дані щодо:

- контингенту здобувачів освіти;
- прийому та випуску;
- освітніх програм і професій;
- кадрового складу;
- матеріально-технічного забезпечення;
- окремих фінансово-організаційних показників.

¹² Порядок замовлення, видачі та обліку документів про професійно-технічну освіту державного зразка : наказ Міністерства освіти і науки України від 02.04.2015 № 387. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0426-15>.

У межах традиційної системи статистичної звітності заклади заповнюють форми № 1–3 (профтех), а також адміністративні форми № 4, 5 і 9 (профтех), які передаються до регіональних органів управління освітою¹³.

На рівні обласних, Київської та Севастопольської міських органів управління освітою здійснюється первинна перевірка та узагальнення даних. Після цього інформація передається до ДНУ «Інститут освітньої аналітики», яка організовує централізований збір, додаткову верифікацію та агрегування даних на підставі офіційних запитів Міністерство освіти і науки України.

Паралельно із традиційною звітністю заклади використовують електронні системи для передачі інформації через ЄДЕБО щодо:

- здобувачів освіти;
- освітньої діяльності та ліцензування;
- педагогічних працівників;
- документів про освіту;
- матеріально-технічної інфраструктури;
- вступної кампанії.

Важливою складовою цифрової інфраструктури також є ПАК «АІКОМ», технічним адміністратором якого виступає ДНУ «Інститут освітньої аналітики». У цій системі заклади професійної освіти подають фінансову інформацію, зокрема щодо кошторисів та використання ресурсів. Після агрегування ці дані передаються до Міністерство освіти і науки України для подальшого використання в управлінських рішеннях.

Наступним етапом є передача частини інформації до Державна служба статистики України. Дані форм № 1–3 (профтех) використовуються для формування офіційної статистики, тоді як форми № 4, 5 і 9 (профтех) залишаються адміністративними даними Міністерство освіти і науки України та застосовуються переважно для внутрішнього аналізу й моніторингу.

На рівні Державна служба статистики України здійснюється фінальна обробка інформації: логічний контроль, узгодження з іншими джерелами, агрегування за відповідними класифікаціями та формування офіційних статистичних показників. У результаті створюються узагальнені дані щодо мережі закладів професійної освіти, чисельності здобувачів, обсягів прийому та випуску, кадрового складу й регіональних особливостей функціонування системи.

Завершальним етапом є поширення статистичної інформації. Державна служба статистики України оприлюднює офіційну статистику, тоді як Міністерство освіти і науки України та ДНУ «Інститут освітньої аналітики» готують аналітичні матеріали, що використовуються для формування державної політики та забезпечення міжнародної звітності.

Таким чином, сучасна система збору даних у сфері професійної освіти поєднує традиційні форми звітності, електронні реєстри та аналітичні платформи, що

¹³ Про затвердження форм державної статистичної звітності з питань професійно-технічної освіти та інструкцій щодо їх заповнення : наказ Держкомстату України і Міністерства освіти і науки України від 28.11.2000 № 380/560. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en-sr/z0899-00#Text>.

створює передумови для переходу до більш інтегрованої та методологічно узгодженої моделі освітньої статистики.

Як видно, інституційно-організаційна система статистики ПО України перебуває на етапі структурної трансформації від фрагментарної, формалізованої звітної моделі до інтегрованої системи управління даними, що поєднує адміністративні джерела, державні статистичні спостереження й міжнародні індикатори. Її сучасна архітектура формується на перетині національних реформ, цифровізації та євроінтеграційних процесів, що зумовлює переосмислення ролі статистики як інструмента не лише обліку, а й стратегічного управління розвитком людського капіталу. У цьому контексті статистика професійної освіти виступає ключовим елементом інституційної інфраструктури, що забезпечує зв'язок між системою освіти, ринком праці та економічною політикою держави, а також формує аналітичне підґрунтя для ухвалення доказових управлінських рішень в умовах післявоєнного відновлення й інтеграції України в європейський освітній простір.

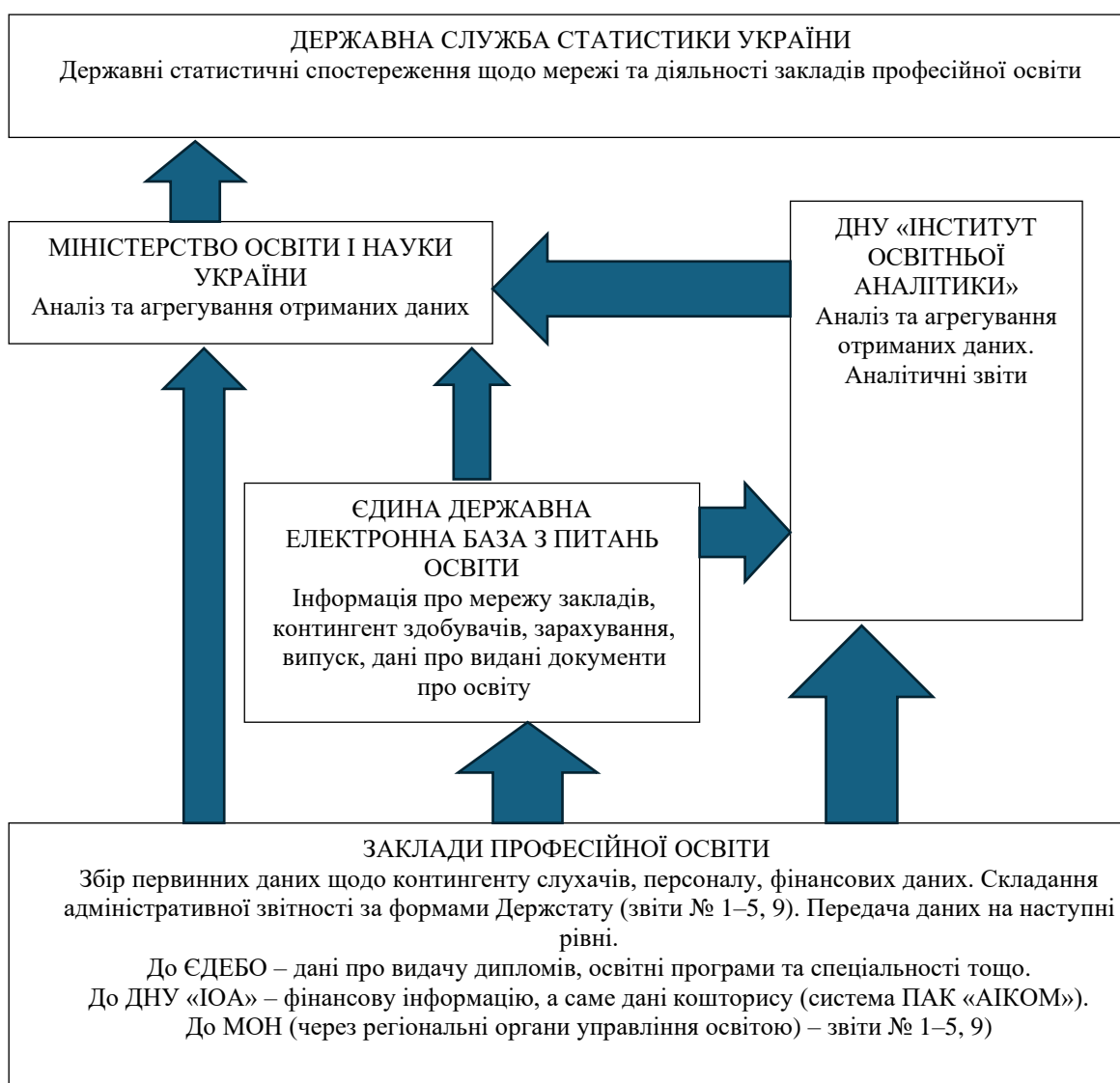

Рисунок 1. – Схема збору та обробки статистичних даних у сфері професійної освіти України

Побудовано авторами.

2. Порівняння законодавчих підходів України та Європейського Союзу у сфері статистики професійної освіти

Аналіз нормативно-правового забезпечення статистики професійної освіти

Нормативно-правове регулювання системи професійної освіти в Україні формується як багаторівнева ієрархічна система актів, що охоплює конституційні норми, базові закони у сфері освіти, спеціалізоване галузеве законодавство та підзаконні нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України і центральних органів виконавчої влади, насамперед Міністерства освіти і науки України.

Базисним актом є Конституція України, яка гарантує право кожного на освіту (ст. 53) та визначає обов'язок держави забезпечувати доступність і безоплатність освіти в державних і комунальних закладах¹⁴. Розвиток цих положень здійснюється в ЗУ «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, який визначає загальні правові, організаційні та фінансові засади функціонування освітньої системи, включаючи принципи державної політики, структуру освіти, механізми забезпечення якості та управління освітою¹⁵.

Ключове значення для досліджуваної сфери має ЗУ «Про професійну освіту» від 21.08.2025 № 4574-IX¹⁶, який системно оновлює правові засади функціонування професійної освіти відповідно до сучасних викликів ринку праці, європейської інтеграції та цифрової трансформації. Закон деталізує:

- структуру системи професійної освіти;
- механізми взаємодії з роботодавцями;
- принципи дуальної освіти;
- інструменти забезпечення якості та фінансування.

Важливим елементом нормативної бази є ЗУ «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX¹⁷, який визначає логіку освітньої траєкторії здобувача та забезпечує наступність між базовою середньою та професійною освітою, зокрема через профільне спрямування старшої школи.

Додатково регулювання здійснюється підзаконними актами, зокрема:

- постановами Кабінету Міністрів України щодо організації освітнього процесу, фінансування та управління закладами освіти;
- наказами Міністерства освіти і науки України щодо стандартів освіти, ліцензування, акредитації та ведення освітньої документації;
- актами, що регулюють питання інклюзивного навчання, цифровізації та ведення освітніх реєстрів.

Відповідно до ЗУ «Про професійну освіту» (2025), професійна освіта визначається як складова системи освіти, що забезпечує здобуття особою

¹⁴ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

¹⁵ Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

¹⁶ Про професійну освіту : Закон України від 21.08.2025 № 4574-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4574-IX>.

¹⁷ Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>.

професійних компетентностей, необхідних для виконання трудових функцій, професійної мобільності та інтеграції в національний і міжнародний ринок праці. Важливою новелою є акцент на компетентнісному підході та результатах навчання, узгоджених із Національною рамкою кваліфікацій¹⁸.

Система закладів професійної освіти включає:

- заклади професійної (професійно-технічної) освіти;
- центри професійної освіти;
- інші установи, що здійснюють підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кваліфікованих кадрів, у тому числі на базі підприємств та установ.

Організаційна структура системи передбачає функціонування як державних, так і комунальних та приватних закладів освіти, що розширює можливості доступу та диверсифікує освітні послуги. Важливою тенденцією є розвиток публічно-приватного партнерства та залучення роботодавців до формування змісту освіти.

Ключовими учасниками системи є:

- здобувачі освіти, які реалізують індивідуальні освітні траєкторії;
- педагогічні працівники та майстри виробничого навчання, що забезпечують формування професійних компетентностей;
- роботодавці, які виступають замовниками кадрів і партнерами у впровадженні дуальної освіти;
- органи державної влади та місцевого самоврядування, що здійснюють управління, фінансування та контроль;
- установи забезпечення якості освіти (зокрема Державна служба якості освіти України)

Середовище функціонування закладів професійної освіти характеризується інтеграцією освітньої, економічної та соціальної політики держави, що відображається у стратегічних документах, зокрема в Національній економічній стратегії та державних програмах розвитку людського капіталу. Професійна освіта розглядається як інструмент забезпечення регіонального розвитку, зайнятості населення та післявоєнного відновлення економіки.

ЗУ «Про повну загальну середню освіту» визначає наступність освітніх рівнів, що безпосередньо впливає на формування контингенту здобувачів професійної освіти, зокрема через механізми профільної середньої освіти, професійного спрямування та кар'єрного консультування учнів.

Принцип доступності професійної освіти конкретизується у чинному законодавстві та передбачає:

- рівний доступ до освітніх послуг незалежно від місця проживання, соціального статусу чи інших ознак;
- інклюзивність та створення умов для навчання осіб з особливими освітніми потребами;
- територіальну доступність через оптимізацію мережі закладів освіти та розвиток центрів професійної освіти;

¹⁸Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1341. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>.

- цифрову доступність через впровадження електронних освітніх платформ, реєстрів та інформаційно-аналітичних систем, що забезпечують прозорість та ефективність управління освітою.

Статистичний облік у сфері професійної освіти в Україні функціонує як складова державної статистичної системи та одночасно як елемент адміністративної звітності у сфері освіти. Його правове регулювання здійснюється на основі базових законодавчих актів, галузевих нормативів та спеціалізованих методологічних документів, що забезпечують уніфікацію збору, обробки та поширення даних.

Ключовим актом є ЗУ «Про офіційну статистику» від 16.08.2022 № 2524-IX, який визначає правові засади організації державної статистики, повноваження органів статистики, принципи збору та використання статистичної інформації, зокрема обов'язковість подання звітності респондентами та забезпечення конфіденційності даних¹⁹. У сфері освіти цей закон встановлює загальні вимоги до формування офіційної статистичної інформації, включаючи дані про діяльність закладів професійної освіти.

ЗУ «Про освіту» доповнює ці положення, визначаючи інформаційне забезпечення системи освіти як обов'язковий елемент державної освітньої політики, включаючи ведення освітніх реєстрів, моніторинг якості освіти та формування статистичних показників.

ЗУ «Про професійну освіту» від 21.08.2025 № 4574-IX конкретизує вимоги до збору та використання даних у сфері професійної освіти, зокрема:

- визначає обов'язок закладів освіти вести облік контингенту здобувачів освіти, результатів навчання та кадрового складу;
- передбачає використання інформаційно-комунікаційних систем для управління даними;
- закріплює взаємодію з державними реєстрами та інформаційними ресурсами.

Стратегічний вимір розвитку статистичного обліку визначено постановою Кабінету Міністрів України від 15.09.2023 № 989 «Про схвалення Стратегії розвитку державної статистики до 2028 року»²⁰. Документ передбачає:

- перехід від традиційних статистичних спостережень до використання адміністративних даних;
- цифровізацію процесів збору та обробки інформації;
- інтеграцію державних інформаційних систем;
- гармонізацію національної статистики з європейськими стандартами (зокрема вимогами Євростату).

¹⁹ Про офіційну статистику : Закон України від 16.08.2022 № 2524-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2524-20#Text>.

²⁰ Про затвердження Програми розвитку офіційної статистики до 2028 року : постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2023 № 989. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989-2023-%D0%BF#Text>.

Важливу роль відіграють методологічні положення державних статистичних спостережень, зокрема «Мережа та діяльність закладів освіти», затверджені Державною службою статистики України²¹. Ці документи визначають:

- перелік статистичних показників;
- інструкції щодо заповнення форм звітності;
- класифікації та кодування даних;
- вимоги до якості статистичної інформації.

Нормативна основа статистичного обліку у сфері професійної освіти включає:

- ЗУ «Про офіційну статистику»;
- ЗУ «Про освіту»;
- ЗУ «Про професійну освіту» від 21.08.2025 № 4574-IX;
- постанову Кабінету Міністрів України № 989-2023-п «Стратегія розвитку державної статистики»²²;
- методологічні положення державних статистичних спостережень Держстату.

Система статистичного обліку у сфері професійної освіти має багаторівневу структуру відповідальності, що забезпечує повний цикл управління даними – від їх первинного збору до формування офіційної статистики.

Рівень закладу освіти – здійснюється первинний облік і формування звітних даних. Заклади професійної освіти виступають респондентами державних статистичних спостережень і відповідають за збір інформації щодо:

- контингенту здобувачів освіти;
- результатів освітнього процесу;
- кадрового складу;
- матеріально-технічної бази;
- фінансових показників.

Регіональний рівень – органи управління освітою (департаменти/управління освіти обласних та місцевих адміністрацій) здійснюють:

- узагальнення даних;
- логічний та арифметичний контроль;
- верифікацію показників;
- передачу інформації до центральних органів виконавчої влади.

Національний рівень – Державна служба статистики України та Міністерство освіти і науки України забезпечують:

- формування офіційної статистичної інформації;
- проведення державних статистичних спостережень;
- публікацію аналітичних матеріалів;
- інтеграцію даних у національні та міжнародні інформаційні системи.

²¹ Мережа та діяльність закладів освіти. Державна служба статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/uk/topics/osvita>.

²² Про затвердження Програми розвитку офіційної статистики до 2028 року : постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2023 № 989. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989-2023-%D0%BF#Text>.

Відповідальність за достовірність статистичних даних має нормативне закріплення. Відповідно до ЗУ «Про офіційну статистику», респонденти (у даному випадку заклади освіти) зобов'язані подавати повну і достовірну інформацію у встановлені строки, а посадові особи несуть відповідальність за порушення порядку подання статистичної звітності. Додатково, керівники закладів освіти відповідають за організацію внутрішніх процесів обліку та контролю якості даних.

Методологічні засади формування статистичної інформації у сфері професійної освіти визначаються Державною службою статистики України відповідно до вимог ЗУ «Про офіційну статистику» та міжнародних стандартів офіційної статистики. Ключовим документом є Методологічні положення державного статистичного спостереження «Мережа та діяльність закладів освіти», які встановлюють єдині підходи до формування системи показників, організації збору даних та їх подальшої обробки.

Зазначені методологічні положення регламентують:

- склад та структуру статистичних показників;
- одиниці статистичного спостереження (заклади освіти, їх структурні підрозділи);
- періодичність та форми звітності;
- класифікації (зокрема за видами освіти, професіями, територіями);
- процедури валідації та узгодження даних.

Методологія базується на принципах системності, узгодженості та порівнюваності, що забезпечує інтеграцію освітньої статистики в загальнодержавну інформаційну систему та її відповідність міжнародним підходам.

Основні блоки показників включають:

1. Мережа закладів освіти. Цей блок характеризує інституційну структуру системи професійної освіти та включає:

- кількість закладів освіти за типами (професійно-технічні заклади, центри професійної освіти тощо);
- форму власності (державна, комунальна, приватна);
- відомчу підпорядкованість;
- регіональний розподіл (за адміністративно-територіальними одиницями);
- динаміку змін мережі (відкриття, реорганізація, ліквідація).

Ці показники є основою для аналізу доступності освіти та планування освітньої мережі на регіональному рівні.

2. Контингент здобувачів освіти. Блок відображає кількісні та структурні характеристики здобувачів професійної освіти:

- загальна чисельність учнів/слухачів;
- прийом та випуск здобувачів освіти;
- розподіл за професіями та спеціальностями відповідно до класифікаторів;
- вікові, статеві та соціально-демографічні характеристики;
- форми навчання (денна, дуальна, інші);
- показники руху контингенту (відрахування, переведення тощо).

Цей блок є критично важливим для прогнозування потреб ринку праці та оцінки ефективності освітньої політики.

3. Кадрове забезпечення. Показники кадрового потенціалу закладів професійної освіти включають:

- чисельність педагогічних працівників, майстрів виробничого навчання та іншого персоналу;
- кваліфікаційний рівень (освіта, категорії, педагогічні звання);
- стаж педагогічної діяльності;
- вікова структура кадрів;
- показники підвищення кваліфікації та професійного розвитку.

Цей блок дозволяє оцінити кадрову спроможність системи та визначити потреби у розвитку людських ресурсів.

4. Матеріально-технічна база. Характеризує ресурсне забезпечення освітнього процесу:

- наявність та площа навчальних приміщень;
- забезпеченість лабораторіями, майстернями, полігонами;
- стан та оновлення обладнання;
- доступ до інформаційно-комунікаційних технологій;
- інфраструктура (гуртожитки, соціально-побутові об'єкти).

Ці показники використовуються для оцінки якості освітнього середовища та відповідності умов навчання сучасним вимогам.

5. Фінансово-економічні показники. Блок охоплює ресурси та витрати системи професійної освіти:

- обсяги фінансування (державний, місцеві бюджети, інші джерела);
- структура видатків (заробітна плата, матеріальні витрати, розвиток);
- витрати на підготовку одного здобувача освіти;
- позабюджетні надходження (у тому числі від господарської діяльності);
- інвестиції у модернізацію матеріально-технічної бази.

Фінансові показники забезпечують основу для аналізу ефективності використання ресурсів та формування бюджетної політики у сфері освіти.

Методологія Держстату забезпечує:

- **уніфікацію збору даних** – через стандартизовані форми статистичної звітності;
- **порівнюваність показників** – як у динаміці, так і між регіонами;
- **якість статистичної інформації** – через процедури контролю та верифікації;
- **відповідність міжнародним стандартам** – зокрема Міжнародній стандартній класифікації освіти ISCED.

Важливою характеристикою сучасної методології є її орієнтація на інтеграцію з адміністративними даними та інформаційними системами, що відповідає положенням Стратегії розвитку державної статистики²³. Це створює передумови для переходу до більш оперативної, точної та аналітично орієнтованої моделі статистичного забезпечення управління системою професійної освіти.

²³Про затвердження Програми розвитку офіційної статистики до 2028 року : постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2023 № 989. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989-2023-%D0%BF#Text>.

Аналіз чинної нормативно-правової бази свідчить про формування цілісної системи регулювання статистики та адміністративної звітності у сфері професійної освіти. Прийняття ЗУ «Про професійну освіту» актуалізувало підходи до управління системою та збору даних.

Сучасна модель статистичного обліку характеризується:

- багаторівневою організацією;
- чітким розподілом відповідальності;
- стандартизованою методологією Держстату.

Подальший розвиток нормативної бази має бути спрямований на:

- інтеграцію адміністративних та статистичних даних;
- гармонізацію з міжнародними стандартами;
- розширення функціональності цифрових платформ;
- підвищення якості та доступності освітньої статистики для прийняття управлінських рішень.

Регуляторна база статистичного забезпечення професійної освіти в ЄС

Професійна освіта (зокрема, рівні ISCED 3–4 з професійним спрямуванням) займає важливе місце в системі освітньої статистики ЄС як складова формування людського капіталу та підготовки до ринку праці. Особливістю регулювання цієї сфери є її тісний зв'язок із економічною політикою, зайнятістю та розвитком компетентностей, що відображається у комплексному характері нормативної бази.

Європейський кодекс практики статистики встановлює загальні принципи формування якісної статистики, які повною мірою застосовуються і до професійної освіти. Це означає, що дані щодо контингенту здобувачів професійної освіти, їхніх освітніх траєкторій, результатів навчання та працевлаштування мають відповідати вимогам точності, надійності, порівнюваності та доступності. Такий підхід забезпечує можливість об'єктивного аналізу ефективності професійної освіти у різних країнах ЄС.

Базовим нормативно-правовим актом у сфері освітньої статистики є Регламент (ЄС) № 452/2008, який поширюється на всі рівні освіти, включаючи професійну. У його межах здійснюється систематичний збір даних щодо учнів професійних програм, їх розподілу за спеціальностями, характеристик освітніх програм, а також педагогічного персоналу. Важливим елементом є використання класифікації ISCED, яка дозволяє чітко ідентифікувати професійну освіту як окремий сегмент освітньої системи.

Імплементативні регламенти, зокрема № 912/2013, № 822/2010, № 1175/2014 та (ЄС) 2021/861, конкретизують вимоги до збору статистичних даних щодо професійної освіти. Вони визначають структуру статистичних показників, включаючи розподіл учнів за напрямками підготовки, віком, статтю, типами програм (загальноосвітні або професійні), а також показники завершення навчання. Особлива увага приділяється деталізації даних за галузями підготовки, що дозволяє аналізувати відповідність професійної освіти потребам ринку праці.

Регламент (ЄС) № 223/2009 формує загальні інституційні та методологічні засади функціонування статистики, що забезпечують достовірність даних про професійну освіту. У свою чергу, ESS Quality Assurance Framework деталізує

механізми контролю якості, що дозволяє підвищити надійність статистичних показників, зокрема щодо переходу випускників професійної освіти на ринок праці.

Важливу роль у формуванні статистики професійної освіти відіграє Регламент (ЄС) 2019/1700, який забезпечує збір мікроданих про населення. Це дозволяє досліджувати взаємозв'язок між здобуттям професійної освіти та зайнятістю, доходами і соціальним становищем населення. Такий підхід є особливо важливим, оскільки професійна освіта безпосередньо орієнтована на підготовку до трудової діяльності.

Значущим документом у контексті аналізу професійної освіти є також Регламент (ЄС) № 1893/2006 (NACE Rev. 2), який дозволяє класифікувати економічну діяльність, включаючи освітню. Це створює можливості для аналізу професійної освіти як частини економічної системи, зокрема в аспектах фінансування, зайнятості та взаємодії з виробничими секторами.

Територіальний вимір аналізу професійної освіти забезпечується Регламентом (ЄС) № 1059/2003 (NUTS), який дозволяє досліджувати регіональні особливості розвитку професійної освіти, рівень її доступності та відповідність регіональним економічним потребам.

Технічну основу обміну статистичними даними формує Регламент (ЄС) № 1552/2005, який запроваджує стандарти передачі даних і метаданих. Це забезпечує інтеграцію даних про професійну освіту в єдину європейську статистичну систему та підвищує ефективність їх використання.

У контексті захисту даних важливе значення має Регламент (ЄС) 2016/679 (GDPR), який визначає правила обробки персональних даних здобувачів професійної освіти. Це особливо актуально з огляду на використання мікроданих для аналізу освітніх траєкторій та працевлаштування випускників.

Стратегічні напрями розвитку професійної освіти визначаються в документах ЄС, зокрема у рамках «ET 2020», «ET 2030» та концепції Європейського простору освіти. У цих документах професійна освіта розглядається як ключовий інструмент забезпечення зайнятості та розвитку навичок. Основні статистичні індикатори включають:

- рівень участі у професійній освіті;
- частку учнів у професійних програмах;
- показники завершення навчання;
- рівень працевлаштування випускників;
- відповідність отриманих компетентностей потребам ринку праці.

Таким чином, нормативно-правова база ЄС формує комплексну систему статистичного забезпечення професійної освіти. Вона забезпечує:

- системний збір і деталізацію даних про професійну освіту;
- аналіз взаємозв'язку освіти та ринку праці;
- міжнародну порівнюваність статистичних показників;
- інтеграцію освітньої статистики з економічною та соціальною статистикою.

У результаті професійна освіта постає як ключовий елемент освітньої системи ЄС, статистичне забезпечення якого спрямоване на підтримку ефективної політики розвитку навичок і зайнятості населення.

Порівняння законодавчих підходів до формування статистики професійної освіти в Україні та ЄС

Порівняльний аналіз законодавчих підходів України та країн Європейського Союзу у сфері регулювання статистики професійної освіти свідчить, що в обох системах цей рівень освіти розглядається не лише як складова освітньої політики, а й як важливий інструмент економічного розвитку, забезпечення зайнятості та формування людського капіталу. Саме тому статистика професійної освіти в Україні та ЄС має міжсекторальний характер і поєднує освітні, соціальні та економічні показники. Водночас відмінності між двома підходами проявляються у рівні нормативної уніфікації, інституційній організації статистичного виробництва та ступені інтеграції даних про освіту з показниками ринку праці.

У країнах ЄС статистика професійної освіти регулюється в межах загальної системи європейської статистики освіти, правову основу якої формують Регламент (ЄС) № 223/2009 та Регламент (ЄС) № 452/2008. Професійна освіта в цій системі охоплюється передусім через рівні ISCED 3–4 з професійним спрямуванням, а також через окремі статистичні домени, що пов'язані з участю у навчанні протягом життя, професійною підготовкою та переходом до ринку праці. Значну роль у деталізації показників відіграють імплементаційні регламенти, які встановлюють вимоги до обліку здобувачів освіти, випускників, напрямів підготовки, вікових і статевих характеристик, а також до використання гармонізованих класифікацій і методів передачі даних. Такий підхід дозволяє аналізувати професійну освіту як частину єдиної освітньої та соціально-економічної системи ЄС.

В Україні статистика професійної освіти регулюється поєднанням загального статистичного законодавства, галузевого освітнього права та підзаконних актів. Базовою рамкою виступає Закон України «Про офіційну статистику», який визначає загальні принципи функціонування статистичної системи, а спеціальне галузеве регулювання у цій сфері забезпечує новий ЗУ «Про професійну освіту» № 4574-ІХ, який встановлює сучасні правові, організаційні та фінансові засади функціонування системи професійної освіти. Закон орієнтований на створення гнучкої моделі професійної освіти, пов'язаної з потребами ринку праці, і водночас закладає підстави для цифрового обліку здобувачів, програм, кваліфікацій і результатів підготовки. На відміну від ЄС, де статистичні правила щодо професійної освіти формуються переважно через систему регламентів, в Україні велика роль належить саме галузевому освітньому законодавству, яке безпосередньо впливає на структуру і зміст даних, що збираються.

Спільною рисою українського та європейського підходів є орієнтація на використання професійної освіти як сфери, статистика якої має забезпечувати ухвалення рішень щодо розвитку навичок, структури підготовки кадрів і відповідності освіти потребам ринку праці. У ЄС це реалізується через поєднання статистики формальної освіти, участі дорослих у навчанні, мікроданих щодо соціально-економічного становища населення та класифікацій економічної діяльності. В Україні аналогічна логіка простежується у новому законодавстві про професійну освіту, яке акцентує на зв'язку освітніх програм із потребами роботодавців, перепідготовкою та підвищенням кваліфікації, а також у використанні

статистичних та адміністративних даних для оцінювання ефективності підготовки фахівців.

Водночас суттєвою відмінністю є рівень нормативної деталізації статистичних процедур. У ЄС імплементаційні акти чітко визначають, які саме дані про професійну освіту підлягають збору, у яких форматах вони мають передаватися, за якими класифікаціями їх слід групувати та якими є критерії їх якості. Це забезпечує високу ступінь міждержавної порівнюваності даних. В Україні така деталізація більше залежить від підзаконного регулювання, рішень МОН, методологічних положень Держстату та розвитку галузевих цифрових систем. Отже, європейська модель більш жорстко стандартизована на нормативному рівні, тоді як українська система поєднує законодавче регулювання із значною роллю адміністративних і відомчих механізмів його реалізації.

Особливого значення у сфері професійної освіти набуває зв'язок статистики з ринком праці. У ЄС цей зв'язок забезпечується не лише освітніми регламентами, а й ширшою системою соціальної статистики, зокрема Регламентом (ЄС) 2019/1700, який дозволяє аналізувати освітній рівень, участь у навчанні, зайнятість, доходи та інші характеристики населення на основі мікроданих. Крім того, класифікація NACE Rev. 2 дає змогу аналізувати професійну освіту в контексті секторів економіки та потреб виробництва. В Україні така інтеграція поки менш розвинена на нормативному рівні, проте ЗУ «Про професійну освіту» в оновленій редакції уже прямо орієнтує систему на ринок праці, автономію закладів, оновлення програм відповідно до запиту роботодавців та інтеграцію результатів навчання з незалежними кваліфікаційними оцінюваннями. Це створює основу для подальшого розвитку статистики професійної освіти як інструменту оцінювання зв'язку між навчанням і зайнятістю.

Суттєвим напрямом зближення України та ЄС є цифровізація статистики професійної освіти. У ЄС це проявляється в орієнтації на використання адміністративних даних, електронну передачу статистичної інформації, гармонізовані технічні формати та інтегровані мікродані. В Україні подібний процес реалізується через функціонування ЄДЕБО та інших цифрових інструментів державного управління, які поступово створюють реєстрову основу для статистичного обліку в освіті. Закон України «Про офіційну статистику» прямо закріплює можливість використання адміністративних даних для статистичних цілей, а це означає, що дані про професійну освіту можуть дедалі ширше використовуватися без дублювання звітності. Проте в українській системі процес переходу до повноцінної реєстрової моделі статистики ще триває, тоді як у ЄС він уже є частиною системно врегульованої статистичної інфраструктури.

Спільним для двох систем є й значення принципів статистичної конфіденційності та захисту персональних даних. У ЄС це врегульовано нормами статистичного права та GDPR, а в Україні – ЗУ «Про офіційну статистику» і ЗУ «Про захист персональних даних». Для професійної освіти це особливо важливо, оскільки статистика дедалі частіше включає індивідуалізовані дані про траєкторії навчання, перепідготовку, кваліфікації та працевлаштування випускників. І в Україні, і в ЄС нормативний підхід базується на необхідності забезпечення балансу між відкритістю та аналітичною цінністю статистики, з одного боку, і захистом

персоналізованої інформації – з іншого. Водночас у ЄС ці механізми інтегровані у статистичну систему значно глибше та детальніше, ніж в Україні.

Окремо слід наголосити на різниці у стратегічному використанні статистики професійної освіти. У ЄС ця статистика є складовою ширшої політики розвитку людського капіталу, навчання протягом життя, мобільності та зайнятості. Вона використовується для формування індикаторів участі в освіті, завершення програм, навчання дорослих, мобільності та відповідності навичок потребам економіки. В Україні статистика професійної освіти поки більше зорієнтована на забезпечення модернізації самої системи професійної підготовки та управління її розвитком на національному рівні. Однак нове законодавство створює підґрунтя для поступового переходу до більш аналітичної моделі, близької до європейської, де статистика стає інструментом не лише обліку, а й оцінювання результативності політики навичок і зайнятості.

Отже, порівняння законодавчих підходів України та країн ЄС у регулюванні статистики професійної освіти дає підстави зробити висновок, що українська система поступово наближається до європейської за своїм змістом і функціональною логікою. Це проявляється у визнанні ролі професійної освіти як складової політики розвитку людського капіталу, орієнтації на цифровізацію, використанні адміністративних даних, посиленні зв'язку з ринком праці та впровадженні сучасних підходів до кваліфікацій і результатів навчання. Водночас європейська модель залишається більш уніфікованою, нормативно деталізованою та інтегрованою з ширшою системою соціально-економічної статистики. Для України перспективними напрямками подальшого розвитку є поглиблення гармонізації статистичних процедур із підходами ЄС, розширення використання міжнародно зіставних індикаторів професійної освіти, а також формування цілісної моделі аналізу переходу від професійного навчання до зайнятості на основі інтегрованих статистичних і адміністративних даних.

3. Методологічні відмінності статистичного обліку професійної освіти в Україні та країнах ЄС

В Європейському Союзі та країнах OECD для збору та міжнародного порівняння освітньої статистики застосовується система UOE (UNESCO–OECD–Eurostat data collection) – спільний механізм збору даних, розроблений UNESCO, OECD та Eurostat. Ця система використовується для формування уніфікованої бази показників про освіту. Завдяки їй держави подають дані за єдиними правилами, що дає змогу отримувати узгоджену інформацію про стан і розвиток освітніх систем на міжнародному рівні.

Основним документом, який регламентує структуру подання інформації, є UOE Data Collection Manual – спеціальний посібник, що визначає таблиці, класифікації та методологічні вимоги до збору освітньої статистики²⁴. Таким чином, UOE виступає ключовим міжнародним інструментом, який забезпечує системний підхід до аналізу освітніх показників і слугує основою для досліджень, моніторингу та формування освітньої політики.

Якщо розглядати відмінності між українською системою збору статистики у сфері професійної освіти та європейською практикою більш детально, то в Україні дані збираються переважно в межах національної системи державної статистичної звітності та адміністративної звітності закладів освіти, орієнтуючись на кількісні показники діяльності закладів, контингент учнів і педагогічного персоналу, а також матеріально-технічну базу.

Натомість система UOE використовує міжнародно стандартизовану систему збору даних, побудовану на єдиних класифікаціях, насамперед ISCED 2011, та уніфікованих показниках, що дає змогу проводити міжкраїнне порівняння освітніх систем. В цілому UOE орієнтована не лише на фіксацію кількісних показників, а й на їхню порівнянність між країнами, зокрема за рівнями освіти, типами програм, орієнтацією програм (general/vocational), формами навчання та результатами завершення навчання. Так, Eurostat прямо зазначає, що базовою одиницею класифікації в ISCED є освітня програма, а UOE охоплює як загальну, так і професійну освіту, включаючи дуальні програми, якщо вони є частиною формальної освіти.

Важливо також зазначити, що методологічні бази збору даних в Україні та в ЄС суттєво відрізняються. Українська статистика професійної освіти переважно спирається на адміністративні джерела, тобто дані закладів освіти та органів управління освітою, тоді як європейська система інтегрує адміністративні дані з результатами гармонізованих вибіркового обстежень, таких як Labour Force Survey (LFS)²⁵ та Adult Education Survey (AES)²⁶. Такий підхід забезпечує не лише описову, а й аналітичну картину професійної освіти, дозволяючи пов'язувати освітні

²⁴ UOE Data Collection on Formal Education: Concepts, Definitions, and Classifications (2020). UNESCO Institute for Statistics, 2020. URL: <https://coilink.org/20.500.12592/wjz2pm>.

²⁵ EU labour force survey / Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-labour-force-survey>.

²⁶ Adult education survey / Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/adult-education-survey>.

показники з потребами ринку праці, результатами працевлаштування, соціальною мобільністю та інклюзією.

В Україні акцент традиційно робиться на таких показниках, як кількість закладів, контингент здобувачів освіти, прийом, випуск, педагогічний персонал, тобто на мережі та функціонуванні закладів. Натомість УОЕ вимагає ширших розрізів: типи освітніх програм, рівні ISCED, вік, стать, форма навчання, тип закладу, траєкторії доступу до наступних рівнів освіти, мобільність здобувачів, характеристики викладацького персоналу, а також фінансові показники.

Відмінності в методологічних підходах до збору освітньої статистики між Україною та ЄС мають не лише концептуальний, а й прикладний вимір, оскільки безпосередньо впливають на зміст і структуру конкретних статистичних показників, що формуються в межах національної звітності. Саме на рівні інструментарію збору даних – зокрема форм державної статистичної звітності – ці відмінності проявляються найбільш чітко, адже визначають, які саме характеристики освітнього процесу підлягають обліку, у яких розрізах і з яким ступенем деталізації.

Обмеженість наявних показників в українських формах звітності, їх агрегованість і відсутність низки ключових параметрів, що є стандартними для європейської статистики, істотно звужують можливості проведення поглибленого аналізу, міжнародних зіставлень і формування обґрунтованих управлінських рішень. У цьому контексті актуалізується необхідність не лише технічного розширення переліку показників, а й їх методологічного узгодження з підходами ЄС, що дозволить забезпечити сумісність даних, підвищити їх аналітичну цінність та інтегрувати українську систему статистики професійної освіти до європейського інформаційного простору.

Саме тому подальший аналіз доцільно зосередити на конкретних розбіжностях у складі показників, що збираються в межах національних форм звітності, та на обґрунтуванні напрямів їх удосконалення відповідно до європейських стандартів.

Так, однією з ключових відмінностей збору даних між Україною та ЄС є рівень деталізації статистичних показників.

Зокрема, у системі Eurostat дані щодо учнів формуються за багатьма вимірами, включаючи вік (з детальним однорічним і агрегованим групуванням), стать, тип закладу освіти, інтенсивність навчання (повний чи неповний робочий день, а також еквівалент повної зайнятості), а також програмну спрямованість.

Українська система, навпаки, оперує значно більш агрегованими показниками: віковий розподіл або відсутній, або представлений у спрощеному вигляді, інтенсивність навчання не враховується, а інформація про типи закладів, особливо приватних, або не збирається, або не структурується належним чином.

Важливою відмінністю є також підхід до обліку *типів закладів освіти*. Eurostat чітко розмежовує державні, приватні залежні від держави та приватні незалежні заклади, що дає змогу аналізувати структуру системи освіти за формами власності та джерелами фінансування.

В Україні ж статистика професійної освіти практично не охоплює приватний сектор або не забезпечує його належної деталізації, що створює інформаційні прогалини, особливо в умовах розвитку недержавного освітнього сегмента.

Суттєвою є різниця у підходах до *обліку освітніх траєкторій*. Європейська

система включає показники, що відображають навчання у професійних програмах у межах старшої середньої освіти, а також післясередньої невищої освіти, що дає змогу комплексно аналізувати переходи між рівнями освіти.

В Україні такі дані або відсутні, або не виокремлюються, що ускладнює дослідження освітніх траєкторій і взаємозв'язків між різними рівнями освіти.

Відмінності проявляються і в *статистиці вступу*. У ЄС показники нових вступників деталізуються за віком, статтю, напрямками підготовки та рівнями освіти, тоді як в Україні відповідна інформація (зокрема віковий розподіл вступників) не збирається у повному обсязі. Це обмежує можливості прогнозування попиту на освіту та аналізу доступності освітніх програм для різних вікових груп.

Проте однією з найбільш принципових відмінностей є наявність у європейській статистиці окремого блоку, присвяченого *безперервному професійному навчанню на підприємствах* (Continuing Vocational Training, CVT). Цей блок охоплює дані про підприємства, що здійснюють навчання персоналу, види навчання, інтенсивність участі працівників, витрати на навчання, причини відмови від навчання, а також стратегії розвитку навичок. Такий підхід забезпечує інтеграцію освітньої статистики з аналізом ринку праці та економіки загалом.

В Україні відповідний напрям лише формується і до недавнього часу взагалі не був представлений у системі державної статистики. Лише з 2025 р. започатковано впровадження окремого ДСС «Професійне навчання на підприємствах», що закріплено наказом Держстату від 16.01.2025 № 11, а також уведенням форми № 1-ПНП²⁷ (раз на п'ять років), яка забезпечує збір даних про безперервне професійне навчання персоналу на підприємствах. Відсутність таких даних істотно обмежує можливість оцінки ролі освіти у формуванні людського капіталу та розвитку економіки.

Ще одним важливим аспектом є *відмінності в статистиці педагогічного персоналу*. Європейська система передбачає детальний облік працівників за віком, статтю, статусом зайнятості (повна або часткова зайнятість) та еквівалентом повної зайнятості.

Українська статистика є значно менш деталізованою і не враховує гнучкі форми зайнятості, що обмежує можливості аналізу кадрового потенціалу системи професійної освіти.

Крім того, в ЄС збираються дані про такі аспекти, як вивчення іноземних мов у професійній освіті, а також про навички та компетентності, які формуються або затребувані на ринку праці (зокрема ІТ-навички, комунікативні, управлінські тощо). Українська статистика наразі не охоплює ці показники, що свідчить про її орієнтацію переважно на кількісні характеристики та недостатню увагу до якісних параметрів освіти. Узагальнення ключових відмінностей наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Узагальнення ключових відмінностей у системах збору статистичних даних у сфері професійної освіти між ЄС та Україною

²⁷ Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 1-ПНП (один раз на п'ять років) «Професійне навчання на підприємстві»: наказ Державної служби статистики України від 19.06.2025 № 94. URL: <https://docs.dtkr.ua/doc/v0094832-25>.

Критерій	ЄС (Eurostat, UOE)	Україна
Методологічна основа	Гармонізована система UOE (UNESCO–OECD–Eurostat), класифікація ISCED 2011; єдині визначення показників, метадані ESMS	Національна система державної статистики; форми №1, №2, №3 (профтех); національні підходи без повної гармонізації з ISCED
Джерела даних	Комбіновані: адміністративні дані + вибіркові обстеження (зокрема CVTS – Continuing Vocational Training Survey)	Адміністративна звітність закладів освіти; передача даних через МОН до Держстату
Віковий розподіл учнів	Деталізований: менше 15 років; 15, 16, 17, 18, 19, 20 років; далі – однорічні значення (21, 22, 23, 24 тощо) та агреговані групи: 20–24, 25–29, 30–34, 35–39, 40–44, 45–49, 50–54, 55–59, 60–64, 65+	Віковий розподіл учнів подається у формі № 3 (профтех) на кінець навчального року за групами: до 14 років, потім до 30 років зі щорічним розподілом (14, 15, 16, 16, 17... тощо), потім 30+ єдиною кількістю
Статева структура	Чіткий розподіл: чоловіки / жінки у всіх показниках	Наявна, але без поєднання з іншими важливими розрізами (наприклад віком)
Інтенсивність навчання	Неповний робочий день; повний робочий день; еквівалент повної зайнятості (Full-time equivalent, FTE)	Не збирається і не відображається у формах звітності
Типи закладів освіти	Деталізована класифікація: державні; приватні залежні від держави; приватні незалежні	Дані про приватні заклади або відсутні, або не систематизовані; домінує облік державного сектора (комунальних закладів)
Освітні рівні та траєкторії	Чітке розмежування за ISCED 2011: upper secondary VET, post-secondary non-tertiary VET; враховуються учні, що навчаються у старшій школі за профпрограмами	Частково відображено; відсутні дані про учнів старшої школи, які здобувають професійну освіту
Напрями підготовки	Гармонізовані за ISCED-F (Fields of Education and Training)	Використовуються національні класифікації; потребують узгодження з ISCED-F
Показники вступу (entrants)	За рівнем освіти, статтю, віком, напрямками підготовки; у кількісному та відсотковому вираженні	Форма № 2 (профтех): кількість вступників без вікового розподілу і обмежена деталізація
Педагогічний персонал (вік)	Вікові групи: <25; 25–29; 30–34; 35–39; 40–44; 45–49; 50–54; 55–59; 60–64; 65+	Віковий розподіл відсутній у формі № 1 (профтех)
Педагогічний персонал (зайнятість)	Повна зайнятість; часткова зайнятість; FTE; окремо враховуються працівники на неповний робочий день	Не враховується статус зайнятості; відсутні дані про часткову зайнятість
Безперервне професійне навчання (CVT)	Розвинена система показників: підприємства, що навчають; типи навчання (курси, on-the-job training, самоосвіта тощо); участь	До 2025 р. відсутнє; з 2025 р. впроваджується державне статистичне спостереження «Професійне навчання на

Критерій	ЄС (Eurostat, UOE)	Україна
	працівників; інтенсивність; витрати; причини відсутності навчання	підприємствах»
Типи навчання у CVT	Курси (очні, дистанційні); навчання на робочому місці; ротація; семінари; самоосвіта	Не збиралися
Інтенсивність участі у CVT	<10 %; 10–49 %; ≥50 % працівників підприємства	Не збиралась
Види економічної діяльності (CVT)	За NACE Rev.2: <ul style="list-style-type: none"> • промисловість (окрім будівництва); • будівництво; • торгівля, транспорт, розміщення та харчування; • інформація та зв'язок, фінансова діяльність; • інші послуги (включаючи професійну, наукову, адміністративну діяльність тощо). 	Дані відсутні (впровадження передбачено з 2025 р. у межах статистичного спостереження «Професійне навчання на підприємствах» ²⁸ , планується використання класифікації видів економічної діяльності, гармонізованої з NACE (КВЕД), що дозволить формувати дані за аналогічними до ЄС секторами економіки)
Навички та компетентності	Деталізовано: ІТ (загальні та професійні), управлінські, комунікативні, технічні, мовні, навички роботи з клієнтами, problem-solving	Не збираються
Мовна підготовка	Облік учнів, які вивчають сучасні іноземні мови (за мовами)	Не відображається у статистиці
Причини відсутності навчання (CVT)	Вартість; відсутність курсів; нестача часу; відсутність потреби; інші	Не збираються
Аналітична спрямованість	Орієнтація на політики, ринок праці, людський капітал	Орієнтація на облік мережі та контингенту

Складено авторами.

Наведений порівняльний аналіз дає підстави стверджувати, що відмінності між українською та європейською системами збору статистичних даних у сфері професійної освіти мають системний характер і стосуються не лише окремих показників, а й самої логіки побудови статистичного спостереження. Якщо в ЄС статистика професійної освіти розглядається як елемент ширшої інформаційно-аналітичної системи, пов'язаної з освітньою політикою, ринком праці, розвитком навичок та соціальною мобільністю, то в Україні вона й досі значною мірою зберігає риси традиційної звітної моделі, зорієнтованої переважно на облік мережі закладів, контингенту здобувачів освіти та кадрового забезпечення. Така модель є важливою для адміністративного управління галуззю, однак її можливості є недостатніми для

²⁸ Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 1-ПНП (один раз на п'ять років) «Професійне навчання на підприємстві»: наказ Державної служби статистики України від 19.06.2025 № 94. URL: <https://docs.dtkr.ua/doc/v0094832-25>.

формування комплексного бачення стану й тенденцій розвитку професійної освіти в контексті європейської інтеграції.

Принципово важливо, що в європейській практиці статистика професійної освіти функціонує не як ізольований масив кількісних відомостей, а як багаторівнева система, заснована на стандартизованих класифікаціях, узгоджених дефініціях і порівнянних міжнародних розрізах. Саме це забезпечує можливість аналізу професійної освіти не лише в межах окремої країни, а й у зіставленні з іншими національними системами, а також у взаємозв'язку з соціально-економічними процесами. Українська система, навпаки, фрагментарно охоплює ці виміри: окремі дані збираються, проте часто в іншій структурі, з іншим рівнем деталізації або без необхідного методологічного узгодження. У результаті навіть за наявності значного масиву статистичної інформації її аналітична цінність для міжнародних зіставлень і стратегічного планування залишається обмеженою.

Порівняння також свідчить, що основні розбіжності концентруються в тих сегментах, які в сучасній освітній статистиці мають найбільше значення для обґрунтування політики: вікова структура здобувачів освіти, інтенсивність навчання, типи закладів, освітні траєкторії, характеристики педагогічного персоналу, а також дані про безперервне професійне навчання на підприємствах. Саме ці параметри дають змогу перейти від простого фіксування чисельності до аналізу доступності, гнучкості, результативності та відповідності професійної освіти потребам економіки. Відсутність або недостатня деталізація таких показників в українській статистиці означає, що значна частина важливої інформації або не формується взагалі, або не може бути використана для глибшого аналізу й порівняння.

Особливо показовою у цьому контексті є поява в Україні нового напрямку державного статистичного спостереження, пов'язаного з професійним навчанням на підприємствах. Це свідчить про поступове розширення предметного поля освітньої статистики та про наближення до європейської логіки, в якій професійна освіта розглядається не лише як діяльність закладів освіти, а і як складова системи розвитку людського капіталу впродовж життя. Водночас поява окремого модуля ще не означає досягнення повної гармонізації. Для цього необхідна більш глибока трансформація всієї системи освітніх показників, яка охоплюватиме як перегляд змісту чинних форм звітності, так і зміну принципів організації збору, інтеграції та поширення даних.

Отже, подальший розвиток статистики професійної освіти в Україні доцільно пов'язувати не лише з доповненням окремих форм новими рядками чи колонками, а й з формуванням нової моделі інформаційного забезпечення галузі. Така модель має поєднувати адміністративні дані, цифрові реєстри, тематичні модулі спостереження та узгоджені з європейськими стандартами класифікації. Саме в цьому напрямі й слід розглядати гармонізацію системи освітніх показників адміністративної звітності України з європейськими практиками у сфері професійної освіти.

4. Напрями гармонізації системи освітніх показників професійної освіти з європейськими стандартами

Гармонізація системи освітніх показників адміністративної звітності у сфері професійної освіти має розглядатися як складова ширшої трансформації державної статистики освіти, яка в сучасних умовах переходить від традиційної формоорієнтованої моделі збору даних до інтегрованої системи, що базується на використанні адміністративних джерел, цифрових реєстрів і стандартизованих статистичних модулів. Такий перехід відповідає європейській практиці організації освітньої статистики, де ключовим принципом є поєднання різних джерел даних, їх методологічна узгодженість та орієнтація на аналітичне використання. У цьому контексті гармонізація не може обмежуватися адаптацією окремих форм звітності (№ 1, 2, 3 (профтех) тощо), а повинна передбачати системне переосмислення підходів до формування показників, їх структури та способів агрегування.

Методичним підґрунтям гармонізації має стати впровадження інтегрованої моделі освітньої статистики, яка поєднує адміністративні дані, результати статистичних спостережень і тематичні модулі збору інформації. Така модель передбачає перехід від ізольованого обліку діяльності закладів професійної освіти до формування комплексної системи даних, що відображає освітні траєкторії здобувачів освіти, кадрове забезпечення, взаємодію з ринком праці та участь дорослого населення в навчанні. Відповідно, гармонізація має базуватися на принципах узгодженості з міжнародними стандартами UOE, використанні класифікацій ISCED 2011 та ISCED-F, а також упровадженні сучасних підходів до обробки та обміну даними.

Першим методичним підходом є поступовий перехід до використання адміністративних джерел даних як основи статистики професійної освіти. У європейських країнах значна частина освітньої статистики формується на основі реєстрів та інформаційних систем, що дає змогу забезпечити високу регулярність, деталізацію та оперативність даних. Для України це означає необхідність інтеграції інформаційних ресурсів, таких як ЄДЕБО, ПАК «АІКОМ» та інші цифрові системи, із системою державної статистики. Водночас важливо підкреслити, що використання адміністративних даних потребує їх попередньої методологічної стандартизації. Без узгодження класифікацій, визначень та структур показників цифрові системи лише відтворюватимуть наявні статистичні обмеження в електронному форматі.

Другим ключовим підходом є впровадження модульної організації статистики професійної освіти. Європейська практика демонструє ефективність побудови статистичних систем на основі окремих взаємопов'язаних модулів, кожен з яких відповідає за певний аспект освітнього процесу. До таких модулів належать, зокрема, дані про контингент здобувачів освіти, вступ і вибуття, результати завершення навчання, кадрові ресурси, фінансування, а також навчання дорослих і професійне навчання на підприємствах. У національному контексті це означає доцільність поступового переходу від великих комплексних форм звітності до системи окремих тематичних блоків, які можуть оновлюватися незалежно один від одного та більш гнучко адаптуватися до потреб освітньої політики.

Модульний підхід дає змогу чіткіше структурувати систему освітніх показників та уникнути перевантаження респондентів надлишковими даними. Зокрема, окремий модуль може охоплювати рух здобувачів освіти, інший – кадрові характеристики, ще один – результати навчання та освітні траєкторії. Окрему роль відіграє модуль безперервного професійного навчання на підприємствах, який уже частково реалізований через форму № 1-ПНП і відповідає логіці європейських обстежень типу CVTS (Continuing Vocational Training Survey). Такий підхід дає змогу інтегрувати статистику формальної освіти з даними про навчання дорослих і розвиток навичок упродовж життя.

Третім методичним напрямом є оптимізація системи статистичних форм із фокусом на усунення дублювання та підвищення аналітичної цінності показників. Форми № 1–3 (профтех) історично створювались як інструменти суцільного збору інформації, однак у сучасних умовах їх функціональне призначення змінюється. Вони повинні трансформуватися з основного джерела даних у складову інтегрованої системи, доповнюючи адміністративні ресурси. Це передбачає збереження лише тих показників, які мають високу аналітичну значущість, та поступове перенесення частини облікових даних до електронних систем.

Четвертим методичним підходом є гармонізація структури освітніх показників відповідно до європейських стандартів. Насамперед це стосується розширення вікового розподілу здобувачів освіти, який у міжнародній статистиці має значно вищий рівень деталізації. Методично важливим є поєднання однорічних вікових груп у ключових інтервалах із укрупненими групами для старших вікових категорій. Ідеться про запровадження не лише укрупнених груп, а й однорічних вікових позицій у молодших і ключових для професійної освіти вікових групах, а саме: менше 15 років, 15 років, 16 років, 17 років, 18 років, 19 років, 20 років, далі групування 20–24 роки з виокремленням 21, 22, 23 і 24 років, аналогічно 25–29 років із виокремленням 26, 27, 28 і 29 років, далі 30 років, 30–34 роки з уточненням 31, 32, 33 і 34 років, а також групи 35–39, 40–44, 45–49, 50–54, 55–59, 60–64 та 65 років і більше. Такий підхід допомагає не лише забезпечити порівнянність із даними Eurostat, а й точніше відобразити участь дорослого населення в професійній освіті, що є однією з ключових характеристик сучасних освітніх систем.

Не менш важливим є вдосконалення обліку вступників, які в європейській статистиці розглядаються як окрема аналітична категорія. Оскільки в європейській статистиці нові вступники розглядаються як окрема категорія, що дає можливість аналізувати доступ до програм професійної освіти, структуру попиту на них та вікові особливості вступу, до форми № 3 (профтех) доцільно додати статево-віковий розподіл осіб, які вступили на навчання. Методично це означає необхідність формування системи показників, що відображають вікову та статеву структуру вступників, їх попередню освіту та освітні траєкторії. Такі дані дають змогу аналізувати доступ до професійної освіти, оцінювати попит на різні програми та виявляти тенденції повторного або пізнього входження в систему освіти. Це дасть змогу не лише зіставляти українські дані з показниками Eurostat, а й оцінювати зміни у віці вступу до професійної освіти, виявляти масштаби повторного або пізнього входження в систему освіти, а також аналізувати гендерні особливості доступу до різних програм. За сучасних умов, коли професійна освіта дедалі частіше стає

інструментом перекваліфікації та адаптації до змін ринку праці, такий показник набуває особливої аналітичної ваги.

Окремим напрямом є гармонізація статистики педагогічного персоналу. У розділі 5 форми № 1 (профтех) доцільно запровадити статево-вікові групи працівників за такими інтервалами: менше 25 років, 25–29 років, 30–34 років, 35–39 років, 40–44 років, 45–49 років, 50–54 років, 55–59 років, 60–64 років, 65 років і більше. Це дасть змогу аналізувати процеси старіння педагогічного персоналу, кадрову змінюваність, ризики дефіциту кадрів та перспективи оновлення системи професійної освіти.

У свою чергу, необхідно доповнити той самий розділ показниками статусу зайнятості, включивши поділ на зайнятість повний робочий день, неповний робочий день та зайнятість в еквіваленті повної ставки. Адже у європейській практиці вона базується на використанні показників статусу зайнятості та еквівалента повної зайнятості (FTE), що дає змогу оцінювати реальний обсяг трудових ресурсів. У національній системі облік персоналу переважно здійснюється за кількістю осіб, що не відображає гнучкі форми зайнятості, характерні для сучасної професійної освіти. Впровадження показників FTE, а також деталізованого вікового і статевого розподілу педагогічних працівників, є необхідною умовою гармонізації. Такі зміни є принципово важливими, оскільки сучасна система професійної освіти дедалі частіше залучає фахівців-практиків, сумісників, представників підприємств і роботодавців, а без обліку гнучких форм зайнятості неможливо адекватно оцінити кадровий потенціал галузі.

Наголосимо, що у розділі 2 форми № 1 (профтех) доцільно передбачити окремий показник вікового розподілу у розрізі статі за такими групами: менше 15 років, 15–19 років, 20–24 роки, 25–29 років, 30–34 роки, 35–39 років, 40–44 роки, 45–49 років, 50–54 роки, 55–59 років, 60–64 роки, 65 років і більше. Такий формат є більш придатним для узагальненого подання та публікації інформації ніж надто фрагментовані ряди і водночас забезпечує належний рівень зіставності з європейськими таблицями. Поєднання статевого та вікового виміру дає можливість аналізувати не лише загальний склад контингенту, а й гендерно-вікові особливості професійної освіти, що має значення для дослідження доступності різних програм, професійної сегрегації та участі дорослого населення в навчанні.

Подальша гармонізація не повинна обмежуватися лише розширенням демографічних розрізів. Важливо також поступово включати до національної системи дані про тип закладу, форму навчання, програмну орієнтацію, освітні траєкторії та зв'язок із наступними рівнями освіти. У європейській практиці ці показники є невід'ємною частиною аналізу професійної освіти, оскільки дають змогу оцінювати не лише кількість учнів, а й структуру програм, ступінь їх відкритості, доступність для різних категорій населення та роль професійної освіти у загальній освітній архітектурі. Подальший розвиток методології передбачає включення до системи статистики показників, що характеризують освітні траєкторії, програмну спрямованість навчання та взаємодію з ринком праці. У європейській практиці ці показники дають змогу аналізувати не лише кількість здобувачів освіти, а й структуру програм, їх відповідність потребам економіки та ефективність переходу випускників до зайнятості.

Таблиця 2. – Методичні підходи до гармонізації системи освітніх показників у сфері професійної освіти

Методичний підхід	Сутність	Очікуваний результат
Інтеграція адміністративних даних	Використання реєстрів та цифрових систем як основи статистики	Підвищення оперативності та деталізації даних
Модульна організація статистики	Поділ системи на тематичні блоки (контингент, персонал, результати, CVT)	Гнучкість та адаптивність системи
Стандартизація показників	Узгодження з UOE, ISCED, ISCED-F	Міжнародна порівнянність
Розширення структури даних	Вікові, статеві, кадрові та траєкторні розрізи	Підвищення аналітичної цінності
Інтеграція з ринком праці	Включення показників навичок і навчання дорослих	Підтримка політики зайнятості

Складено авторами.

Для України це означає необхідність узгодження національних класифікацій із ISCED-F та розвиток механізмів відстеження освітніх і професійних траєкторій. Узагальнення ключових методичних підходів до гармонізації наведено в таблиці 2.

Важливим елементом гармонізації є також розвиток статистики безперервного професійного навчання на підприємствах, який в ЄС розглядається як невід’ємна частина системи освіти. Сам факт запровадження окремого державного статистичного спостереження у цій сфері свідчить про початок переходу до більш сучасної, європейсько орієнтованої моделі освітньої статистики. У перспективі цей напрям може стати основою для формування ширшого комплексу даних про взаємодію професійної освіти і ринку праці, потреби підприємств у навичках, участь працівників у навчанні, витрати на підвищення кваліфікації та бар’єри для такого навчання. У цьому сенсі гармонізація має охоплювати не лише систему звітності закладів освіти, а й статистичні інструменти, що описують навчання дорослих, професійний розвиток працівників і формування людського капіталу в економіці. Для України це означає необхідність подальшого розвитку відповідних статистичних модулів, що дають змогу оцінювати участь працівників у навчанні, потреби підприємств у навичках та ефективність інвестицій у людський капітал.

Методичні підходи до гармонізації системи освітніх показників у сфері професійної освіти мають базуватися на переході до інтегрованої, модульної та стандартизованої моделі статистики, що поєднує адміністративні дані, міжнародні класифікації та сучасні аналітичні інструменти. Реалізація цих підходів дасть змогу забезпечити порівнянність українських даних з європейськими, підвищити їх якість та створити надійну інформаційну основу для формування ефективної державної політики у сфері професійної освіти.

У підсумку можна стверджувати, що гармонізація системи освітніх показників адміністративної звітності України з європейськими практиками у сфері професійної освіти повинна реалізовуватись одночасно на кількох рівнях:

- інституційному;
- методологічному;

- технологічному;
- змістовому.

Таблиця 3 – Пропозиції щодо гармонізації системи освітніх показників адміністративної звітності України з європейськими практиками у сфері професійної освіти

Напрямок гармонізації	Запропоновані зміни
Методологічне підґрунтя статистики	Узгодити структуру освітніх показників із UOE, ISCED 2011 та ISCED-F; переглянути визначення показників у формах звітності
Джерела даних	Поступово перейти від формальної звітності до використання ЄДЕБО, ПАК «АІКОМ», внутрішніх систем МОН та інших цифрових джерел
Віковий розподіл учнів	У розділ 1 форми № 1 (профтех) та до форми № 3 (профтех) включити віковий розподіл за моделлю Eurostat
Статеві-віковий розподіл контингенту	У розділ 2 форми № 1 (профтех) додати віковий розподіл у розрізі статі
Вступники	До форми № 3 (профтех) додати статеві-віковий розподіл осіб, які вступили на навчання
Педагогічний персонал (вік)	У розділ 5 форми № 1 (профтех) додати статеві-вікові групи працівників
Педагогічний персонал (зайнятість)	У розділ 5 форми № 1 (профтех) додати статус зайнятості: повний робочий день, неповний робочий день, еквівалент повної зайнятості; окремо — кількість викладачів із неповною зайнятістю
Типи закладів освіти	Удосконалити облік типів закладів і форм власності в адміністративних даних та статистичній звітності
Програмна структура та напрями підготовки	Узгодити напрями підготовки й типи програм з ISCED-F та класифікацією освітніх програм UOE
Освітні траєкторії	Додати показники, що дають змогу відстежувати навчання в межах різних рівнів та переходи до наступних освітніх рівнів
Інтенсивність навчання	Передбачити в адміністративних системах та звітності ознаки інтенсивності навчання
Безперервне професійне навчання на підприємствах (CVT)	Розвивати модуль № 1-ПНП як окремий статистичний блок, сумісний із європейською логікою CVTS
Навички та компетентності	Поступово включити до модулів спостереження блок показників щодо навичок і компетентностей, затребуваних на ринку праці
Мовна підготовка	Передбачити збір даних про вивчення іноземних мов у професійній освіті
Організаційна модель статистики	Переходити до модульної системи збору даних: контингент, вступ, персонал, результати, CVT, ринок праці
Оновлення та скорочення форм	Періодично переглядати форми № 1–3 (профтех), вилучаючи дубльовані показники та переносячи частину даних до реєстрів і модулів

Складено авторами.

На інституційному рівні йдеться про перерозподіл ролей між традиційною статистичною звітністю та адміністративними даними; на методологічному – про

узгодження показників із класифікаціями UOE, ISCED та європейською логікою модульної статистики; на технологічному – про інтеграцію даних з електронних систем і реєстрів; на змістовому – про перегляд форм № 1–3 (профтех) у напрямі розширення вікових, статевих, кадрових і траєкторних розрізів. Лише така комплексна модернізація дасть можливість перейти від описової статистики функціонування закладів до сучасної системи освітніх даних, здатної забезпечувати міжнародну порівнянність, підтримувати вироблення політики та відображати реальні процеси розвитку професійної освіти в Україні.

Для наочності основні пропозиції щодо гармонізації системи освітніх показників адміністративної звітності України з європейськими практиками у сфері професійної освіти наведено у формі таблиці 3.

Наведені в цій таблиці пропозиції свідчать, що гармонізація системи освітніх показників у сфері професійної освіти має здійснюватися не як одноразове коригування окремих форм, а як послідовна, багаторівнева модернізація всієї системи збору й використання даних. Її реалізація передбачає одночасне оновлення методології, змісту показників, цифрової інфраструктури та організаційної моделі статистичних спостережень. Саме такий комплексний підхід дасть змогу забезпечити сумісність української освітньої статистики з європейськими практиками, підвищити її аналітичну спроможність і створити надійну інформаційну основу для формування державної політики у сфері професійної освіти.

5. Пропозиції до наказу МОН про затвердження наборів даних у сфері професійної освіти

В контексті модернізації системи професійної (професійно-технічної) освіти України та її гармонізації з підходами ЄС, зокрема в рамках Європейського простору освіти та Європейського простору навичок, актуалізується необхідність оновлення нормативно-правового забезпечення у сфері освітніх даних. Запровадження сучасної системи наборів даних має стати основою для ефективного управління підготовкою кваліфікованих кадрів, планування розвитку мережі закладів освіти та забезпечення відповідності освітніх програм потребам ринку праці.

Передусім пропонуємо закріпити у наказі концепцію єдиної інтегрованої системи даних у сфері професійної освіти, яка функціонує на принципах інтероперабельності, стандартизації, відкритості та повторного використання даних. Така система має забезпечувати взаємодію між ключовими інформаційними ресурсами, реєстрами зайнятості, податковими та статистичними базами, що дозволить формувати комплексну аналітичну картину функціонування системи професійної освіти.

Ключовим напрямом удосконалення є перехід до структурованої моделі наборів даних, що охоплює повний цикл підготовки здобувачів освіти – від вступу до працевлаштування. У наказі доцільно визначити не лише перелік наборів, але й їх логічну структуру, взаємозв'язки, ключові ідентифікатори та метадані, що відповідають міжнародним стандартам (зокрема, SDMX та DCAT-AP).

Пропонуємо сформуванню систему наборів даних за такими основними блоками:

Дані про суб'єкти освітньої діяльності у сфері професійної освіти.

Включають інформацію про заклади професійної освіти, навчально-практичні центри, центри професійної досконалості, їх організаційно-правову форму, матеріальну базу, галузеву спеціалізацію, ліцензійні обсяги та територіальне розташування. Доцільно передбачити використання унікальних ідентифікаторів закладів для забезпечення інтеграції з іншими наборами даних.

Дані про освітні програми та професії.

Охоплюють перелік професій (відповідно до Національного класифікатора професій), освітніх програм, кваліфікацій, рівнів Національної рамки кваліфікацій (НРК), а також відповідність європейським класифікаціям (ISCED-P, ESCO). Це забезпечить можливість міжнародного порівняння та інтеграції з європейськими системами навичок.

Дані про здобувачів професійної освіти.

Передбачають персоналізований облік студентів/слухачів із фіксацією демографічних характеристик, освітнього маршруту, соціального статусу, форми навчання (денна, дуальна, дистанційна), участі у виробничому навчанні та стажуванні. Важливо забезпечити захист персональних даних відповідно до європейських стандартів.

Дані про вступ, навчання та випуск.

Включають інформацію про вступників, конкурс, зарахування, рух контингенту, успішність, результати кваліфікаційної атестації, отримані

кваліфікації. Особливу увагу слід приділити відстеженню освітніх траєкторій здобувачів.

Дані про працевлаштування випускників.

Є критично важливим елементом сучасної системи професійної освіти. Пропонується передбачити інтеграцію з даними Державної служби зайнятості та податковими реєстрами для відстеження рівня працевлаштування, відповідності отриманої професії фактичній зайнятості та рівня доходів випускників.

Дані про педагогічних працівників і майстрів виробничого навчання.

Містять інформацію про кваліфікацію, досвід роботи, участь у підвищенні кваліфікації, взаємодію з роботодавцями. Доцільно розмежувати персональні характеристики та дані про зайнятість (навантаження, участь у програмах).

Дані про матеріально-технічну базу та навчально-практичну інфраструктуру.

Включають інформацію про оснащення майстерень, лабораторій, відповідність сучасним технологічним стандартам, наявність обладнання, що відповідає вимогам роботодавців.

Дані про участь роботодавців та дуальну освіту.

Відображають рівень залучення бізнесу до освітнього процесу, кількість договорів про дуальну освіту, участь у розробці програм, забезпечення практичного навчання.

Фінансові дані.

Передбачають інформацію про фінансування закладів, структуру витрат, інвестиції у розвиток матеріально-технічної бази, витрати на одного здобувача освіти.

Дані про цифрову інфраструктуру.

Охоплюють забезпечення закладів ІКТ, використання цифрових платформ, доступ до електронних освітніх ресурсів.

З метою забезпечення якості даних пропонуємо передбачити обов'язкове впровадження механізмів валідації, включаючи автоматизовані перевірки, контроль повноти та узгодженості даних, а також регулярні аудити. Важливо закріпити роль центральної інформаційної системи (зокрема, ПАК «АІКОМ») як єдиного середовища збору та обробки даних.

Окрему увагу слід приділити впровадженню унікальних ідентифікаторів для всіх об'єктів системи: закладів освіти, здобувачів, освітніх програм та роботодавців. Це забезпечить можливість побудови наскрізної аналітики та відстеження освітніх і професійних траєкторій.

У наказі доцільно також закріпити вимоги до відкритості даних. Частина агрегованих показників має публікуватися у форматі відкритих даних (CSV, JSON) із відповідними метаданими, що сприятиме прозорості та розвитку аналітичних досліджень у сфері освіти та ринку праці.

Важливим напрямом є гармонізація національних даних із міжнародними стандартами. Пропонуємо забезпечити відповідність показників системам UOE (UNESCO, OECD, Eurostat), а також інтеграцію з європейськими ініціативами у сфері навичок (ESCO, Europass). Це дозволить Україні брати повноцінну участь у міжнародних порівняльних дослідженнях.

У частині інституційного забезпечення необхідно визначити чіткий розподіл повноважень: МОН – формування політики та стандартів, регіональні органи управління – координація збору даних, заклади освіти – первинне введення та верифікація, інші органи (служба зайнятості, податкові органи) – надання суміжних даних.

Доцільно також передбачити механізм регулярного перегляду наборів даних з урахуванням змін у законодавстві, технологіях та потребах ринку праці. Важливо забезпечити участь роботодавців, галузевих експертів та наукової спільноти у цьому процесі.

Узагальнюючи, запропоновані зміни до наказу МОН України спрямовані на створення сучасної, аналітично орієнтованої системи даних у сфері професійної освіти, що забезпечить підвищення ефективності управління, відповідність підготовки кадрів потребам економіки та інтеграцію України до європейського освітнього та економічного простору.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз засвідчив, що система збору та формування статистичних і адміністративних даних у сфері професійної освіти України перебуває на етапі методологічної трансформації. Її чинна модель історично сформувалася як формоорієнтована система звітності, зосереджена переважно на обліку мережі закладів, контингенту здобувачів освіти, прийому, випуску, кадрового забезпечення та окремих ресурсних характеристик. Така модель забезпечувала базові управлінські потреби галузі, однак у сучасних умовах євроінтеграції, цифровізації та зростання ролі професійної освіти у розвитку людського капіталу її аналітичний потенціал є недостатнім.

Установлено, що ключовою методологічною проблемою є невідповідність між традиційною логікою національної статистичної звітності та європейськими підходами до організації освітньої статистики. У європейській практиці професійна освіта розглядається не як ізольований сегмент обліку діяльності закладів, а як складова ширшої системи даних про освіту, навички, ринок праці, навчання впродовж життя та соціально-економічні траєкторії особи. Відповідно, статистика професійної освіти має забезпечувати не лише фіксацію кількісних показників, а й можливість оцінювання доступності, результативності, гнучкості, якості та релевантності освітніх програм потребам економіки.

Порівняльний аналіз засвідчив, що в Україні наявний значний масив даних у сфері професійної освіти, однак їх структура, рівень деталізації та спосіб організації не повною мірою забезпечують міжнародну порівнюваність. Найбільш суттєві розриви стосуються вікової та статевої деталізації здобувачів освіти, обліку вступників, освітніх траєкторій, типів закладів, інтенсивності навчання, статусу зайнятості педагогічного персоналу, показників безперервного професійного навчання на підприємствах, а також даних про навички, компетентності та зв'язок професійної освіти з ринком праці.

Визначено, що гармонізація системи освітніх показників у сфері професійної освіти не може зводитися до механічного доповнення чинних форм звітності окремими показниками. Її доцільно розглядати як комплексний методологічний процес, що передбачає зміну самої логіки статистичного обліку: від агрегованого опису діяльності закладів освіти – до інтегрованої системи освітніх даних, побудованої на адміністративних джерелах, цифрових реєстрах, уніфікованих класифікаціях, модульній організації збору інформації та можливості багатовимірного аналізу.

Обґрунтовано, що методологічним підґрунтям подальшої гармонізації має стати поєднання кількох взаємопов'язаних підходів: інтеграції адміністративних даних, модульної організації статистики, стандартизації показників відповідно до міжнародних класифікацій, розширення демографічних, кадрових і траєкторних розрізів, а також посилення зв'язку статистики професійної освіти з даними про ринок праці. Такий підхід дасть змогу забезпечити не лише формальну сумісність українських показників із європейськими, а й їх реальну аналітичну придатність для міжнародних зіставлень і вироблення доказової політики.

Важливим результатом дослідження є обґрунтування необхідності переходу від окремих звітних форм до системи гармонізованих наборів даних у сфері професійної освіти. Такі набори мають охоплювати дані про заклади освіти, освітні програми і професії, здобувачів освіти, вступ, навчання і випуск, педагогічних працівників, матеріально-технічну базу, фінансування, участь роботодавців, дуальну освіту, цифрову інфраструктуру та працевлаштування випускників. Саме така структура дозволить сформулювати цілісну інформаційну основу для управління професійною освітою, оцінювання її ефективності та планування розвитку мережі відповідно до потреб економіки.

Окремого значення набуває розвиток статистики безперервного професійного навчання, зокрема професійного навчання на підприємствах. Його включення до системи статистичного спостереження є важливим кроком до наближення української статистики до європейської логіки, у межах якої професійна освіта розглядається як складова навчання впродовж життя та політики розвитку навичок. Водночас цей напрям потребує подальшого методологічного розгортання, зокрема щодо обліку участі працівників у навчанні, витрат підприємств, типів навчання, бар'єрів доступу та очікуваних результатів для ринку праці.

Результати аналітичної записки мають концептуальний і методологічний характер, оскільки визначають загальну рамку переходу до сучасної системи освітніх даних у сфері професійної освіти. Запропоновані підходи створюють наукове підґрунтя для подальшого розроблення практичних рекомендацій, оновлення нормативного інструментарію, формування гармонізованих наборів даних та посилення інтеграції України до європейського статистичного й освітнього простору.